

Nationaal verbonden door antiwesterse strijd?

Nation-building, antiwesters gedachtegoed en gewapende strijd als instrumenten in antikoloniaal en postkoloniaal verzet

Definitieve versie bachelorscriptie

Onderzoeksseminar IIC: de postkoloniale ervaring

Dr. Yvonne Kleistra

Manon van de Schootbrugge

3871983

10 juni 2015

9327 woorden

Inhoud

Inleiding	3
1. Theoretisch kader	6
Nation-building	6
Gewapend verzet	7
Antiwesters gedachtegoed	8
Afzonderlijke verbanden verondersteld in de literatuur	9
Interactie tussen nation-building, gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed	10
2. De Vietnamese revolutie: verzet tegen koloniale overheersing	12
Het verzet van de Vietminh in de Vietnamese revolutie	13
Nation-building, gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed in de Vietnamese revolutie	15
Antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet als instrument in het Vietnamese nation-building project	17
Conclusie	18
3. De Cubaanse revolutie: verzet in een postkoloniale staat	19
Het verzet van de Beweging van de 26 ^{ste} Juli in de Cubaanse revolutie	20
Nation-building, gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed in de Cubaanse revolutie	22
Antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet als instrument in het Cubaanse nation-building project	24
Conclusie	25
Conclusie	27
Bibliografie	28
Literatuur	28
Primaire bronnen	28

Inleiding

In de twintigste eeuw werden in derdewereldlanden zowel koloniale als postkoloniale regimes uitgedaagd door lokale verzetsbewegingen met eigen politieke idealen. In beide situaties voldeden de machthebbers niet aan de verwachtingen van de lokale bevolking.¹ Over de aard van deze politieke conflicten zijn verschillende theorieën ontwikkeld. Prashad stelt dat het in essentie gaat om een voortgaand conflict tussen de verenigde derde wereld en imperialistische staten. Hij signaleert daarbij een debat tussen voorstanders van een vreedzaam buitenlands beleid en het idee dat gewelddadig verzet vereist was om de doelen van de derde wereld te bereiken.² Mark Berger stelt dat deze politieke conflicten vaak geworteld waren in een interne breuk in de derde wereld. Daarbij onderscheidt hij ‘*first-generation Bandung regimes*’ en ‘*second-generation Bandung regimes*’. Hij stelt dat de tweede generatie derdewereldleiders, vanuit onvrede over het beleid van hun voorgangers, een radicalere, socialistische koers insloegen.³

Onvrede over het zittende regime bleek vaak deels geworteld in de mate waarin dit regime bereid was zich te schikken naar politieke en economische eisen van westerse landen, welke daarin als imperialistisch werden beschouwd.⁴ Dit ongenoegen vertaalde zich niet zelden in een antiwesters sentiment om de sympathie van de lokale bevolking te winnen.⁵ Ook het pacifisme van de leiders die zich bij de *Non-Aligned Movement* hadden aangesloten werd een mikpunt van kritiek: veel activisten uit de derde wereld waren ervan overtuigd dat uitsluitend geweldloze onderhandelingen met imperialisten de belangen van de derde wereld niet konden behartigen, waardoor gewapende strijd zich tot een geaccepteerd middel ontwikkelde.⁶

Antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet vormden dus een significante inspiratiebron voor verzet tegen gevestigde koloniale en postkoloniale regimes. Desalniettemin blijft de relatie tussen antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet onderbelicht in wetenschappelijk onderzoek naar regimes en revoluties in derdewereldlanden. Daardoor blijft de invloed van dit verband op het actief investeren in nationale verbondenheid eveneens buiten beschouwing. De relatie tussen deze drie concepten vertegenwoordigt echter, juist in dekoloniserende en postkoloniale staten, een belangrijke dynamiek. Antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet kunnen namelijk doeltreffend ingezet worden om de legitimiteit van antikoloniaal en postkoloniaal verzet te versterken, wanneer zij worden gebruikt om de lokale bevolking aan deze opstand te verbinden. In dit onderzoek zal het verband tussen antiwesters gedachtegoed, gewapend verzet en *nation-building* worden geanalyseerd en zich daarin baseren op de vraag: ‘In hoeverre versterkten antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet elkaar ten behoeve van *nation-building* in antikoloniaal en postkoloniaal verzet?’

¹ Vijay Prashad, *The Darker Nations. A People's History of the Third World* (New York 2007) xvii.

² Prashad, *The Darker Nations*, 107.

³ Mark T. Berger, ‘After the Third World? History, destiny and the fate of Third Worldism’, *Third World Quarterly* 25, 1 (2004) 9.

⁴ Berger, ‘After the Third World?’, 19.

⁵ Alastair Bonnett, *The Idea of the West. Culture, Politics and History* (New York 2004) 166.

⁶ Prashad, *The Darker Nations*, 111.

Voor het analyseren van dit verband is een historisch onderzoek naar antikoloniaal en postkoloniaal verzet representatief. Dit onderzoek baseert zich op twee afzonderlijke casussen. De eerste casus betreft de Vietnamese revolutie, waarin de Vietnamese bevolking onder leiding van de verzetsbeweging Vietminh in opstand kwam tegen de Franse en Japanse bezetters.⁷ Hier was sprake van een onafhankelijkheidsstrijd. In deze casus wordt het gesuggereerde verband dus specifiek in de context van een dekolonisatieproces geanalyseerd. Het verlangen naar onafhankelijkheid was een breed gedeeld sentiment onder het Vietnamese volk, dat ruim duizend jaar onder Chinese overheersing had verkeerd, sinds de negentiende eeuw werd uitgebuit door Franse kolonisators en in de Tweede Wereldoorlog ook te lijden kreeg onder Japanse bezetting.⁸

De tweede casus is de Cubaanse revolutie, waarbij de Cubanen onder leiding van de Beweging van de 26ste Juli in opstand kwamen tegen het dictatoriale regime van Fulgencio Batista.⁹ Hier was sprake van een opstand tegen een postkoloniale dictatuur. In deze casus wordt het genoemde verband dus in de context van een postkoloniale samenleving geanalyseerd. Batista's dictatuur werd in groeiende mate als illegitiem beschouwd omdat deze de bevolking onderdrukte en onder invloed stond van de Verenigde Staten.¹⁰ Vastberaden om de soevereiniteit terug naar het Cubaanse volk te brengen, investeerde de Beweging van de 26ste Juli in een nationaal gemeenschapsgevoel om de natie tot opstand aan te moedigen.¹¹

Zowel in de Vietnamese revolutie als in de Cubaanse revolutie was sprake van gewapend verzet met een maatschappelijk doel: vrijheid, sociale revolutie en het creëren van een verenigde natie. Een cruciaal verschil tussen de twee casussen is dat de Vietnamese revolutie een vorm van antikoloniaal verzet was, terwijl de Cubaanse revolutie zich afspeelde in een postkoloniale staat. Hoewel de oorsprong van het verzet in beide landen dus verschillend was, waren er op andere vlakken overeenkomsten te onderscheiden. In de context van verzet tegen regimes, werden bovendien zowel de Vietnamese revolutie als de Cubaanse revoluties door de nieuwe generaties derdewereldleiders als inspiratiebron beschouwd.¹²

Dit onderzoek zal zich specifiek richten op de periodes waarin de verzetsbewegingen investeerden in het verbinden van de Vietnamezen en Cubanen aan hun revoluties en de wijze waarop de verzetsbewegingen het nationalistisch sentiment van deze bevolkingen aanwakkerden. Daarin blijven de gevolgen van de revoluties en het regime dat de verzetsbewegingen vestigden nadat zij aan de macht waren gekomen dus buiten beschouwing. Dit heeft ook gevolgen voor de relevantie van de invloed van socialistisch en communistisch gedachtegoed in de context van dit onderzoek. Hoewel deze ideologieën later de maatschappelijke hervormingen onder de revolutionaire regimes zouden domineren, profileerden zowel de Vietminh als de Beweging van de 26ste Juli zich als nationalistisch tijdens hun verzet.

⁷ James DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements* (Boulder 2015) 127.

⁸ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 128-129; 142.

⁹ Ibidem, 180-181.

¹⁰ Ibidem, 169.

¹¹ Julia E. Sweig, *Inside the Cuban Revolution: Fidel Castro and the Urban Underground* (Cambridge 2002) 12.

¹² Berger, 'After the Third World?', 21.

Beide bewegingen legden de prioriteit bij nationale onafhankelijkheid en streefden bovendien naar een zoveel mogelijk politiek onafhankelijk verzet.¹³

Dit onderzoek is gebaseerd op een combinatie van wetenschappelijke literatuur en primaire bronnen. De literatuur betreft onder meer Tassin's analyse van antikoloniaal nationalisme, het onderzoek naar het derde wereld project van Vijay Prashad, de studie van socioloog James DeFronzo naar moderne revoluties en het proefschrift van Julia Sweig, waarin zij de interne betrekkingen van de Beweging van de 26ste Juli analyseert. De analyses van de betekenis van guerrillastrategie voor de Vietminh en de Beweging van de 26ste Juli van respectievelijk Edward O'Dowd en Merle Kling vullen deze literatuur aan. Daarnaast is gebruikt gemaakt van de memoires van generaal Vo Nguyen Giap, die verslag doen van de revolutie vanaf de oprichting van de Vietminh tot aan het einde van de oorlog met de Verenigde Staten. Deze selectie is bovendien aangevuld met verschillende primaire bronnen: het door Ho Chi Minh geschreven pamflet 'Guerrilla Tactics', de onafhankelijkheidsverklaring die Ho Chi Minh uitsprak op 2 september 1945 en het Sierra Manifest dat de Beweging van de 26ste Juli publiceerde.

De onderzoeksvraag zal worden onderzocht in drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk biedt een theoretisch kader op basis van de huidige stand van onderzoek naar de besproken concepten. Daarin worden deze afgebakend in de context van dekoloniserende en postkoloniale staten. Vervolgens worden de in de literatuur veronderstelde verbanden tussen deze concepten in kaart gebracht, waarna het verband dat de hoofdvraag van dit onderzoek suggereert nader wordt uitgewerkt. Het tweede hoofdstuk onderzoekt de relevantie van de onderzoeksvraag binnen de casus Vietnam; het derde hoofdstuk onderzoekt dezelfde vraag op basis van de casus Cuba. Beide hoofdstukken volgen dezelfde structuur. Eerst wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste doelen van de betrokken verzetsbeweging en de manier waarop deze doelen werden nagestreefd. Vervolgens worden de rol van *nation-building*, antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet in deze revolutie onderzocht. Tot slot wordt het verband tussen deze concepten geanalyseerd, opdat een gefundeerd antwoord op de onderzoeksvraag kan worden geformuleerd. De conclusie reflecteert op het in de onderzoeksvraag gesuggereerde verband op basis van de bevindingen uit de casussen en het theoretisch kader.

¹³ Hoewel het communisme een inspiratiebron had gevormd voor de antikoloniale en anti-imperialistische ideeën van Ho Chi Minh, zette de Vietminh zette haar communistische idealen op een laag pitje in de periode dat zij investeerde in het genereren van steun van het volk. (DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 140-141.) De Beweging van de 26ste Juli onderscheidde zichzelf van overig verzet dankzij haar politieke onafhankelijkheid (Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 165). Bovendien verklaarde Fidel Castro het land pas in 1961, twee jaar na zijn machtsovername, communistisch (Kling, 'Cuba', 49).

1. Theoretisch kader

Dit eerste hoofdstuk definieert het theoretisch kader waarbinnen het in de onderzoeksvraag veronderstelde verband zal worden onderzocht. De vraag die de leidraad vormt voor dit hoofdstuk luidt: 'Hoe worden *nation-building*, antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet, binnen het kader van dekoloniserende en postkoloniale staten, gedefinieerd in de literatuur en tot welke verbanden tussen deze concepten leidt dit?'. Daarbij wordt in het bijzonder gelet op de betekenis die de context van dekolonisatie en postkoloniale staten voor de inhoud van de afzonderlijke concepten, alsook de onderzochte verbanden, heeft.

In het eerste deel van dit hoofdstuk worden de concepten *nation-building*, antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet gedefinieerd. Deze definities zijn onder andere gebaseerd op de studies naar naties en nationalisme van Benedict Anderson, Ernest Gellner en Andrew Heywood; Alastair Bonnett's publicatie *The Idea of the West*; Kristin Tassin's analyse van antikoloniaal nationalisme; het onderzoek naar het derde wereld project van Vijay Prashad; en primaire bronnen van verzetsleiders die hun strategieën hebben gepubliceerd.

Het tweede deel van dit hoofdstuk gaat in op de in de literatuur veronderstelde verbanden tussen antiwesters gedachtegoed en *nation-building*, en gewapend verzet en *nation-building*. Vervolgens worden deze verbanden geabstraheerd om inzicht te verkrijgen in de interactie tussen antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet en in hoe een verband tussen deze twee concepten invloed zou kunnen uitoefenen op een *nation-building* project.

Nation-building

Om *nation-building* als concept af te bakenen is het allereerst van belang het idee 'natie' te definiëren, daar *nation-building* immers suggereert dat de natie wordt geconstrueerd. Anderson stelt dat de natie een cultureel construct is en verdiept binnen deze definitie het gemeenschapsaspect van de natie. Hij beargumenteert dat in de moderne tijd de natie een bron van sociale cohesie vormt en in die zin een ingebeelde maar soevereine politieke gemeenschap is.¹⁴ Gellner kent naast de culturele, ook een politieke waarde aan het begrip natie toe. Hij stelt dat de natie een fundament vormt voor politieke organisatie.¹⁵ Wanneer deze natie als de primaire basis voor politieke organisatie wordt beschouwd, is er sprake van nationalisme. Daarin staat nationale zelfbeschikking te allen tijde centraal.¹⁶

Uit deze definities kunnen een aantal kenmerken van het begrip 'natie' worden ontleend. Het is in de eerste plaats een politiek concept en een cultureel construct: de natie bestaat omdat mensen dit als een politieke institutie en gemeenschap beschouwen.¹⁷ Doordat de natie als een gemeenschap wordt ervaren, vormt het een bron van sociale cohesie en bovendien een referentiekader voor nationale identiteit.¹⁸

¹⁴ Benedict Anderson, *Imagined Communities* (London 1991) 6.

¹⁵ Ernest Gellner, *Nations and Nationalism* (Oxford 1983) 6.

¹⁶ Gellner, *Nations and Nationalism*, 1.

¹⁷ Anderson, *Imagined Communities*, 4.

¹⁸ *Ibidem*, 6.

Daaruit volgt dat het tevens een dynamisch concept is, waaraan mensen zich meer of minder verbonden kunnen voelen. Deze verbondenheid wordt aangewakkerd met een nationalistisch sentiment, waarin nationale zelfbeschikking het voornaamste doel is.¹⁹

De natie is dus een culturele constructie met politieke waarde, welke als een gemeenschap kan worden ervaren naargelang de mate waarin mensen zich ermee verbonden voelen. *Nation-building* kan binnen deze definitie worden beschouwd als een sociaal en politiek project dat erop aanstuurt het gevoel van verbondenheid met deze natie te vergroten. Daarbij is de overtuiging dat de natie de primaire sociale band tussen mensen zou moeten vertegenwoordigen bepalend. Een gedeeld maatschappelijk sentiment vormt een belangrijk instrument voor dit project.²⁰ *Nation-building* lijkt hiermee erg op nationalisme, maar verschilt hier essentieel van: het is een project dat zich baseert op een achterliggende nationalistische ideologie. Het doel van *nation-building* als politiek project is dus dat de natie als gemeenschap wordt ervaren en vanuit deze ervaring bovendien een handelende entiteit wordt. Gecombineerd met het achterliggende nationalisme, is nationale zelfbeschikking van vitaal belang voor dit project: daarin kan het zowel een voorwaarde voor als een resultaat van het project zijn.

In de context van dekoloniserende en postkoloniale staten, krijgt *nation-building* als project dan ook politieke relevantie. *Nation-building* legitimeert immers het onafhankelijkheidsstreven van gekoloniseerde staten. Wanneer een postkoloniaal regime de nationale soevereiniteit in gevaar brengt, legitimeert hetzelfde onafhankelijkheidsstreven verzet tegen dit regime. Daarbij kan een sterk nationalistisch sentiment bijdragen aan de legitimiteit van een nationaal regime.²¹

Gewapend verzet

Dekolonisatie gaat gepaard met een regimewisseling en beïnvloedt daardoor de nationale machtsbalans. Het koloniale regime wordt uitgedaagd door een groep mensen die de situatie in het land willen veranderen en eigen politieke idealen hebben.²² De periode waarin het idee dat het omverwerpen van het zittende regime noodzakelijk is zich ontwikkelt en vervolgens wordt vertaald naar daadwerkelijk verzet tegen het regime, is dus de tijdsperiode waarin de legitimiteit van de verzetsbeweging gevestigd moet worden. Daardoor is het tevens de periode waarin *nation-building* relevant is.

Verzet tegen een regime houdt in dat er een opstand tegen dit regime zal plaatsvinden. Deze kan in meer of mindere mate geïnspireerd en gecoördineerd worden door een georganiseerde verzetsgroep. David Kilcullen, expert in theorieën over opstanden, stelt dat in een klassieke twintigste-eeuwse opstand de opstandelingen of de verzetsgroep per definitie het zittende regime uitdagen en daarmee de *status quo* ter discussie stellen. De opstandige partij is dan ook de enige partij die deze strijd kan beginnen.²³

¹⁹ Andrew Heywood, *Political Ideologies. An Introduction* (New York 2012) 168.

²⁰ Kristin S. Tassin, "Lift up your head, my brother": Nationalism and the genesis of the Non-Aligned Movement', *Journal of Third World Studies* 23, 1 (2006) 147.

²¹ Tassin, "Lift up your head, my brother", 152.

²² Prashad, *The Darker Nations*, xvii.

²³ David Kilcullen, 'Counter-insurgency Redux', *Survival: Global Politics and Strategy* 48 (2006) 112.

Wanneer een verzetsbeweging de strijd aan gaat met een staatsleger, is er doorgaans sprake van een verschil in grootte van de troepen en professionaliteit van wapens. Deze situatie vereist voor de verzetsbeweging een specifieke strategie, daar zij in een conventionele strijd weinig kans maakt.²⁴ De strategie die voor deze situatie is ontwikkeld, is guerrillastrategie. De kern van deze strategie is dat de guerrillastrijders ongunstige omstandigheden, zoals slecht weer en moeilijk begaanbaar gebied, benutten om een professioneler leger te verslaan en daarbij afhankelijk is van de steun van de lokale bevolking.²⁵

Het doel van het gewapend verzet is het ondermijnen van de morele autoriteit van het regime en zo de machtspositie van de leiders aan te tasten. Middels gewapend verzet kan bovendien het legitieme geweldsmonopolie, dat de staat doorgaans bezit, worden ondermijnd.²⁶ De toenemende roep om gewapend verzet in derdewereldlanden, geworteld in onvrede over de resultaten van louter pacifistische betrekkingen met imperialisten, versterkte en legitimeerde gewapend verzet in deze landen.

Antiwesters gedachtegoed

De mate waarin een regime bereid was zich te schikken naar eisen van westerse mogendheden vormde een voedingsbodem voor verzet in derdewereldlanden. Verschillende wetenschappers, waaronder Kristin Tassin, concluderen daaruit dat binnen voormalig gekoloniseerde staten symbolische afwijzing van het westen een belangrijke verbindende factor was.²⁷

Alastair Bonnett analyseert in zijn studie *The Idea of the West* de constructie van antiwesterse ideeën. Een volgens hem essentieel beginsel is dat 'het westen' als concept een product is van zowel westerse als niet-westerse perspectieven op het westen in de internationale omgeving.²⁸ Deze perspectieven hebben positieve en negatieve aspecten aan het westen toegekend. Daardoor fungeerde het westen tegelijkertijd als model en antimodel om politieke ideeën vorm te geven.²⁹ Het westen als symbool droeg dus bij aan de vertaling van deze ideeën naar een communiceerbare ideologie. De negatieve ervaring met westerse overheersing in voormalig gekoloniseerde landen, resulteerde volgens Bonnett in een gevoel van kwetsbaarheid dat bijdraagt aan de stereotypingen die in deze landen over het westen bestaan.³⁰

Tassin's theorie sluit aan bij Bonnett's visie. Zij benadrukt dat antiwesters gedachtegoed in de eerste plaats voorziet in een idee van het westen waartegen niet-westerse landen zich met een eigen, beter, alternatief kunnen afzetten. Ter illustratie analyseert Tassin hoe postkoloniale staten hun politiek van niet-gebondenheid inzetten om de superioriteit van dit principe ten opzichte van het imperialistische westen te benadrukken.³¹

²⁴ Vo Nguyen Giap, 'The War of Liberation, 1945-1954', in: Vo Nguyen Giap en Russell Stetler (ed.), *The Military Art of People's War. Selected Writings of General Vo Nguyen Giap* (New York 1970) 94-95.

²⁵ Ho Chi Minh, 'Guerrilla Tactics' (1944), in: Edward C. O'Dowd, 'Ho Chi Minh and the origin of the Vietnamese doctrine of guerrilla tactics', *Small Wars and Insurgencies* 24 (2013) 567.

²⁶ Julia E. Sweig, *Inside the Cuban Revolution: Fidel Castro and the Urban Underground* (Cambridge 2002) 105.

²⁷ Tassin, "Lift up your head, my brother", 156.

²⁸ Bonnett, *The Idea of the West*, 6.

²⁹ Ibidem, 163.

³⁰ Ibidem, 166.

³¹ Tassin, "Lift up your head, my brother", 151.

Antiwesters gedachtegoed in (voormalig) gekoloniseerde landen vormde dus een antwoord op het westerse samenlevingsmodel en de westerse politiek.³² De alternatieven die deze ideologieën boden werden gelegitimeerd doordat ze werden gespiegeld aan een negatieve interpretatie van 'het westen'.

Afzonderlijke verbanden verondersteld in de literatuur

In de bestaande literatuur worden gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed afzonderlijk verbonden met *nation-building*. Een aantal gezaghebbende theorieën over deze verbanden worden hieronder toegelicht, alvorens over te gaan tot een mogelijke interactie tussen de drie concepten.

Op het verband tussen antiwesters gedachtegoed en *nation-building* bestaan verschillende visies. Tassin analyseert de betekenis van antiwesterse ideeën voor nationalisme en *nation-building* in derdewereldlanden. Zij stelt dat nationalistisch gedachtegoed in derdewereldlanden gecentreerd werd rond het in deze samenlevingen reeds aanwezige antikoloniale sentiment.³³ Het nationalisme was deels gestoeld op het Europese voorbeeld dat de kolonisators introduceerden, maar wees het westerse koloniale model af. Ook werd de eigen onafhankelijkheid binnen dit nationalistisch gedachtegoed benadrukt.³⁴ Tassin illustreert haar analyse met voorbeelden van hoe derdewereldleiders hun beleid presenteerden als symbolische distantiëring van het westen ten behoeve van nationale integratie.³⁵ Het gevoel van nationale verbondenheid dat zo werd gecreëerd versterkte bovendien de legitimiteit van de nieuwe leiders.³⁶

De Britse politicoloog Andrew Heywood bevestigt het verband tussen antikolonialisme en nationalisme en stelt dat dit gezamenlijk de opkomst van antiwesterse ideologieën in voormalig gekoloniseerde landen heeft beïnvloed.³⁷ Volgens hem is antikoloniaal nationalisme namelijk een resultaat van de negatieve ervaring met westerse overheersing enerzijds en de import van westers nationalistisch gedachtegoed via deze overheersing anderzijds. De koloniale ervaring gecombineerd met de economische dominantie door Europa en de Verenigde Staten, maakte bovendien dat het westen in toenemende mate als bron van onderdrukking en uitbuiting werd beschouwd. Dit beeld droeg bij aan het antiwesterse gedachtegoed dat de ideeën binnen veel antikoloniale nationalistische stromingen bepaalt.³⁸

Er bestaat een interpretatieverschil in het verband dat deze onderzoekers signaleren. Waar Tassin ervan uitgaat dat de combinatie van antikolonialisme met antiwesters sentiment leidde tot een specifiek soort nationalisme, stelt Heywood dat de combinatie van antikolonialisme met een westers model van nationalisme leidde tot antiwesters sentiment. In de context van voormalig gekoloniseerde staten is Tassin's verband het meest plausibel: zij benadrukt immers een eigen, postkoloniaal nationalisme. Desalniettemin is het in dit verband belangrijk te onderscheiden dat het geen eenrichtingsverkeer betreft: er bestaat een wisselwerking tussen antikolonialisme, nationalisme en antiwesters sentiment, waarin zij

³² Bonnett, *The Idea of the West*, 144.

³³ Tassin, "Lift up your head, my brother", 165.

³⁴ Ibidem, 157.

³⁵ Ibidem, 152.

³⁶ Ibidem, 155.

³⁷ Heywood, *Political Ideologies*, 171.

³⁸ Ibidem, 192-194.

elkaar wederzijds beïnvloeden. In relatie tot *nation-building*, voorziet antiwesterners gedachtegoed dus in een concept dat het gevoel van nationale verbondenheid versterkt.

In het verband tussen het gewapend verzet en *nation-building* vormen de basis waarop het verzet steunt en het doel waarvoor de strijd gevoerd wordt de bepalende factoren. Het geweld zelf is daarin minder van belang.

Het volk van het land waar de verzetsgroep actief is, vormt de basis waarop de groep steunt en is daarmee essentieel voor het slagen of mislukken van hun missie. Het volk kan de verzetsbeweging steun bieden in de vorm van onderdak, voedsel, informatie en wapens.³⁹ Bovendien zal de strijd van een verzetsbeweging tegen de *status quo* weinig maatschappelijke veranderingen tot gevolg kunnen hebben wanneer het volk zich niet achter de idealen van de beweging schaart.⁴⁰

Doordat gewapend verzet tegen een zittend regime een veiligheidsrisico meebrengt, heeft de verzetsbeweging voor het winnen van volkssteun een doel nodig waarvoor ook de bevolking bereid is dit risico te nemen. De strijd wordt dus in indirecte zin ook gevoerd door het volk. Doordat dit type strijd vaak zowel voor als door het volk wordt gevoerd, wordt dit door guerrillastrijders zelf vaak beschouwd als een '*people's war*'.⁴¹

Juist het feit dat deze strijd een zekere maatschappelijke inhoud vereist om het volk aan de opstand te binden, maakt dat de strijd middels dit verbindende ideaal een unificerend effect op de betreffende bevolking kan hebben. In het kader van *nation-building* moet een gewelddadige strijd dus veel meer opgevat worden als een politiek project: niet het geweld zelf, maar het maatschappelijke ideaal – de natie – dat het geweld volgens de strijders legitimeert vormt de bepalende factor.

Interactie tussen *nation-building*, gewapend verzet en antiwesterners gedachtegoed

De in de literatuur veronderstelde verbanden betreffen verschillende politieke praktijken die tot vergelijkbare resultaten leiden. In beide gevallen wordt het volk verenigd: middels de ideologie gaat het om een gedeeld sentiment en middels de strijd om een gedeeld doel. Deze kenmerken stellen de ideologie en gewapend verzet in staat om nationalistisch sentiment aan te wakkeren ten behoeve van *nation-building*.

Het abstraheren van deze verbanden verduidelijkt dat ideologie en gewapend verzet niet alleen invloed kunnen uitoefenen op het *nation-building* project, maar ook op elkaar. Een antiwesterners sentiment kan gewapend verzet tegen westerse interventies immers legitimeren. Andersom kan gewapende strijd, zeker wanneer hierin onafhankelijkheid centraal staat, het antiwesterners sentiment intensiveren. Deze twee concepten kunnen elkaar dus beïnvloeden, vooral in de situatie waarin een (koloniaal) regime wordt uitgedaagd.

³⁹ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 45.

⁴⁰ Ernesto Guevara, 'The essence of guerrilla struggle' (1960), in: *Che Guevara Reader* (New York 1997) 68-69.

⁴¹ Vo Nguyen Giap, 'People's War, People's Army', in: Vo Nguyen Giap en Russell Stetler (ed.), *The Military Art of People's War. Selected Writings of General Vo Nguyen Giap* (New York 1970) 101-102.

In onderzoek naar *nation-building*, gewapend verzet en antiwesterse ideologieën blijft de wisselwerking tussen alle drie deze concepten opvallend onderbelicht. Deze interactie is echter juist in de context van voormalig gekoloniseerde staten en staten die dekoloniseren van belang. In deze staten gaat regimewisseling immers gepaard met de hoop op sociale en maatschappelijke veranderingen; *nation-building* heeft hier dus een significant maatschappelijk doel. Dit toont tevens aan dat deze invloed niet eenzijdig is: een sterke natie, als resultaat van een *nation-building* project, kan een strijd voor vrijheid van deze natie legitimeren. Ook kan een sterke natie antiwesterse ideeën intensiveren wanneer deze ideeën worden verbonden met bedreiging van de vrijheid van de natie. Deze interactie voorziet dus in een verband waarin deze concepten elkaar continu legitimeren en versterken.

2. De Vietnamese revolutie: verzet tegen koloniale overheersing

Het verband tussen antiwesterns gedachtegoed, een gewapende strijd en *nation-building* wordt in dit hoofdstuk onderzocht middels een analyse van het begin van de Vietnamese revolutie. In de negentiende eeuw kwam het land als kolonie onder Franse controle.⁴² Economische uitbuiting en ingrijpende culturele en politieke veranderingen waren het gevolg. De koloniale overheersing stimuleerde echter ook een gedeeld verlangen naar onafhankelijkheid onder de Vietnamezen en creëerde verschillende elites in de Vietnamese maatschappij, waarvan een fractie uiteindelijk de onafhankelijkheidsbeweging zou oprichten die de Fransen verdreef.⁴³

Een invloedrijk figuur binnen deze beweging, was Ho Chi Minh.⁴⁴ Hij plande de Augustusrevolutie van 1945 om de Japanse en Franse bezetters te verdrijven, waarna hij Vietnam op 2 september 1945 onafhankelijk verklaarde.⁴⁵ De Fransen waren echter vastbesloten om de kolonie terug te winnen, wat resulteerde in de Eerste Indochinese Oorlog. Deze duurde van 1946 tot 1954 en resulteerde na de slag bij Dien Bien Phu in een overwinning voor de Vietminh. Oplopende spanningen tijdens de Koude Oorlog leidden er echter toe dat noch China noch de Sovjet-Unie bereid was de Vietminh openlijk te steunen tijdens de vredesonderhandelingen in mei 1954, uit angst de Verenigde Staten tegen zich in het harnas te jagen. De vredesakkoorden besloten dat Vietnam verdeeld zou worden in een noordelijk deel onder het bewind van de Vietminh en een zuidelijk deel, onder Franse overheersing en gesteund door de Verenigde Staten. Vanaf dit moment oefenden ook de Verenigde Staten invloed uit in Vietnam. Al snel ontstond echter een verzetsbeweging die tegen de Zuid-Vietnamese regering vocht en hervatte de strijd van de Vietminh, met als doel het land te herenigen. Hierop werd gereageerd met militair ingrijpen van de Verenigde Staten, wat tot de verwoestende Tweede Indochinese Oorlog leidde. Uiteindelijk werden Noord- en Zuid-Vietnam in 1975 officieel herenigd tot Vietnam.⁴⁶

Het Vietnamese verzet voerde dus een jarenlange strijd tegen koloniale overheersing en voor het vestigen van een verenigde Vietnamese natie. In deze context onderzoekt dit hoofdstuk of het in de hoofdvraag veronderstelde verband van toepassing was in staten waarin verzet tegen koloniale overheersing plaatsvond. Daarbij staat de vraag: 'In hoeverre versterkten antiwesterns gedachtegoed en gewapend verzet elkaar ten behoeve van *nation-building* in de Vietnamese revolutie?' centraal. Daar de onderzoeksvraag zich richt op de instrumenten die de verzetsbeweging inzette ten behoeve van *nation-building*, zal het onderzoek in dit hoofdstuk zich beperken tot de periode vanaf de oprichting van de Vietminh tot en met de betekenis van de uitkomst van de vredesonderhandelingen in Geneve in 1954. In

⁴² DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 128-129.

⁴³ Ibidem, 132-135.

⁴⁴ Ho Chi Minh werd geboren als Nguyen Sinh Cung, later Nguyen Tat Thanh genoemd en stond tussen 1919 en 1945 bekend als Nguyen Ai Quoc. Na de Augustusrevolutie van 1945 werd hij Ho Chi Minh ('hij die verlicht') genoemd. Ten behoeve van overzichtelijkheid houdt dit onderzoek één naam aan, Ho Chi Minh, daar dit de meest gebruikte naam is in de historiografie. Zie: DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 139.

⁴⁵ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 145-146.

⁴⁶ Samenvatting naar: DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 145-157.

deze periode is het onderzoek duidelijk af te bakenen rond de manier waarop de Vietminh steun genereerde onder de bevolking in het noorden van Vietnam en daarbij de ontwikkelingen tijdens de revolutie instrumentaliseerde. Deze analyse is onder andere gebaseerd op de studie van James DeFronzo en de memoires van Vo Nguyen Giap. Deze literatuur wordt aangevuld met verschillende primaire bronnen.

Het eerste deel van dit hoofdstuk gaat in op de verzetsbeweging die de meest prominente rol speelde in de Vietnamese revolutie. Daartoe wordt een beknopt overzicht gegeven van het ontstaan van de beweging, het verschil ten opzichte van andere verzetsgroepen in het land en de belangrijkste middelen die zij gebruikte om haar doel te bereiken. Het tweede deel van dit hoofdstuk analyseert de plaats van *nation-building*, antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet binnen de Vietnamese revolutie. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de verbanden zoals verondersteld in de wetenschappelijke literatuur, alvorens in de conclusie de casus te verbinden aan de hoofdvraag van dit onderzoek.

Het verzet van de Vietminh in de Vietnamese revolutie

In Vietnam werd in de twintigste eeuw antikoloniaal verzet gecombineerd met nationalistisch en communistisch gedachtegoed. Verschillende marxistisch georiënteerde partijen werden opgericht, waarvan de in 1930 opgerichte Indochinese Communistische Partij (ICP) de bekendste is.⁴⁷ De partij streefde naar nationale onafhankelijkheid en sociale revolutie. De nadruk op communisme leidde echter tot aantoonbare afname in steun voor de partij.⁴⁸

Ho Chi Minh, een van de meer nationalistische leiders van de ICP, raakte er daardoor van overtuigd dat onafhankelijkheid het hoofddoel van de ICP behoorde te zijn. Boven achtte hij het verwezenlijken van een sociale revolutie onmogelijk onder koloniale overheersing.⁴⁹ Daarom werd in 1941 de Vietminh opgericht, een onderdeel van de ICP dat het onafhankelijkheidsstreven voorop stelde en bereid was over te gaan tot gewapend verzet om dit doel te bereiken.⁵⁰ De Vietminh opereerde onafhankelijk van buitenlandse invloeden om de Vietnamese vrijheid te bereiken en combineerde dit streven met een belofte van sociale verbeteringen voor het volk. Met deze combinatie onderscheidde de Vietminh zich van andere antikoloniale bewegingen en verwierf ze populariteit.⁵¹

Het doel van de Vietminh was allereerst het bewerkstelligen van Vietnamese onafhankelijkheid. Daarnaast streefde de beweging naar sociale revolutie. De beweging beschouwde haar strijd als een zowel politiek als militair project. Dit project zou zich van een hoofdzakelijk politieke tot een militaire strijd

⁴⁷ De ICP werd oorspronkelijk opgericht als de Vietnamese Communistische Partij. De internationale communistische gemeenschap drong er echter op aan dat communisme boven nationalisme behoorde te staan en dat de sociale revolutie bovendien transnationaal was. Daarom werd nog in het jaar van oprichting de naam veranderd naar Indochinese Communistische Partij, ook Laos en Cambodja in de revolutie die de ICP beoogde te betrekken. Zie: DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 137.

⁴⁸ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 137.

⁴⁹ Ibidem, 141.

⁵⁰ Ibidem, 141.

⁵¹ Ibidem, 145.

ontwikkelen en daarom werkten alle onderdelen van de beweging aan beide taken.⁵² Deze combinatie van een politiek project en gewapend verzet bepaalde de werkzaamheden van de Vietminh.

De werkzaamheden van de Vietminh konden op deze manier in drie verschillende categorieën worden onderverdeeld. Propaganda diende zowel de militaire als de politieke strijd. Op politiek vlak werd propaganda ingezet voor het verspreiden van de revolutie, waarvoor de publicatie van de krant *Viet Lap* uiterst geschikt bleek. Hierin werden het gedachtegoed van de Vietminh gepubliceerd en de noodzaak van een revolutie uiteengezet. De krant werd enthousiast gelezen door het Vietnamese volk.⁵³ Ook pamfletten waren doeltreffend, voornamelijk voor het verspreiden van korte boodschappen zoals oproepen tot verzet.⁵⁴ Deze pamfletten dienden ook het militaire doel van de propaganda, namelijk het onderwijzen van de bevolking in guerrillastrategie. Via pamfletten kon de Vietminh haar strategie naar de dorpsbewoners communiceren.⁵⁵

Educatie was een vitaal onderdeel van de Vietminh en geschiedde dan ook niet alleen via pamfletten. Er werden militaire trainingen gegeven en er werd geïnvesteerd in de politieke opleiding.⁵⁶ Dit zou bovendien bijdragen aan de motivatie van de strijders omdat zij, middels hun inzicht in de politieke voordelen van onafhankelijkheid en een sociale revolutie, meer overtuigd van hun doel zouden worden.⁵⁷

Gewapend verzet vormde een cruciaal onderdeel van de beweging en nam in betekenis toe toen het verzet uitmondde in de Eerste en Tweede Indochinese Oorlogen.⁵⁸ Aanvankelijk werd geweld vooral ingezet tegen leden van het koloniale regime en hun milities, om steun te winnen van de bevolking die direct onder de representanten van dit regime had geleden.⁵⁹ Ook werd een grote diversiteit aan guerrillatactieken ingezet. Dit kon kleinschalig zijn, bijvoorbeeld door de vijand te dwarsbomen met sabotage en verrassingsaanvallen.⁶⁰ Op grotere schaal stelde het beheersen van guerrillastrategie de beweging in staat veldslagen aan te gaan, zoals de beslissende slag bij Dien Bien Phu in 1954. Hier werden eerst verschillende wapenopslagen en bases van het Franse leger aangevallen, waarna de Vietminh het leger omsingelde en vervolgens door het graven van tunnels zo dichtbij kwam dat ze de vestiging konden overmeesteren.⁶¹ Hier diende geweld bovendien een groter doel: hoewel zowel de Vietminh als de Fransen reeds bereid waren tot vredesonderhandelingen, hoopte generaal Giap met een laatste grootse overwinning zijn positie aan de onderhandelingstafel te kunnen versterken.⁶²

⁵² Vo Nguyen Giap, 'Origins of the People's Army', in: Vo Nguyen Giap en Russell Stetler (ed.), *The Military Art of People's War. Selected Writings of General Vo Nguyen Giap* (New York 1970) 67.

⁵³ Giap, 'Origins of the People's Army', 57.

⁵⁴ Ibidem, 58.

⁵⁵ Ibidem, 61.

⁵⁶ Edward C. O'Dowd, 'Ho Chi Minh and the origin of the Vietnamese doctrine of guerrilla tactics', *Small Wars and Insurgencies* 24 (2013) 562.

⁵⁷ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 143.

⁵⁸ Ibidem, 148.

⁵⁹ Ibidem, 144.

⁶⁰ Ho Chi Minh, 'Guerrilla Tactics', 571; 583.

⁶¹ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 149.

⁶² Ibidem, 148.

Het verzet van de Vietminh was dus een opstand tegen een koloniaal regime dat het land al decennialang uitbuitte en haar bevolking onderdrukte. Het doel van de opstand was van Vietnam een onafhankelijke, soevereine natie te maken. Vervolgens kon binnen deze natie een sociale revolutie plaatsvinden. Om dit te bereiken werd een guerrillastrijd gecombineerd met antikolonialistische propaganda, politieke en militaire educatie en het vergroten van het draagvlak van de beweging onder de Vietnamese bevolking.

Nation-building, gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed in de Vietnamese revolutie

De waarde die de Vietminh aan een verenigde natie hechtte, werd al bevestigd toen de beweging besloot om van onafhankelijkheid haar prioriteit te maken om de bevolking te blijven verbinden achter nationalistische idealen.

Het nationalistisch sentiment van de Vietnamese bevolking werd ook op andere manieren direct aangesproken. Middels het verspreiden van propaganda bereikten de idealen van de Vietminh en oproepen tot verzet een zo groot mogelijk publiek.⁶³ Deze propaganda maakte het volk bewust van een gedeeld sentiment dat zij zouden kunnen omzetten in activisme. De militaire en politieke educatie die de Vietminh aanbood had een vergelijkbaar effect op het gemeenschapsgevoel. Voorts droeg het betrekken van zoveel mogelijk massaorganisaties en partijen bij aan het Vietnamese *nation-building* project. Door zoveel mogelijk groepen mensen aan te spreken, werd gestreefd de hele natie bij de revolutie te betrekken. Bovendien bleek het contact met deze massaorganisaties de Vietminh in staat te stellen om grootschalige politieke participatie en mobilisatie te realiseren.⁶⁴

De aanpak van de hongersnood, die het noordelijke deel van Vietnam trof in 1945, bleek eveneens een doeltreffend instrument in het *nation-building* project. De Vietminh veroverde de voedselvoorraden die de Japanse bezetters hadden opgeëist en deelde deze uit aan de Vietnamese bevolking. Deze hulp genereerde veel sympathisanten onder het volk en intensiverde de vijandigheid tegen de buitenlandse overheersers.⁶⁵

Tot slot vormde de onafhankelijkheidsverklaring die Ho Chi Minh Vietnam in 1945 uitsprak een inspiratiebron voor een breed gedragen nationalistisch sentiment. In zijn toespraak sprak Ho Chi Minh de Vietnamezen aan als behorend tot eenzelfde natie. Ook presenteerde hij de overwinning op de kolonisatoren als een gezamenlijke, nationale triomf.⁶⁶ Hiermee sprak Ho Chi Minh de nationalistische gevoelens van de Vietnamese bevolking direct aan, wat bovendien het gevoel van nationale verbondenheid ook na afloop van de strijd zou kunnen waarborgen.

⁶³ Giap, 'Origins of the People's Army', 57-58.

⁶⁴ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 141-142.

⁶⁵ Ibidem, 145.

⁶⁶ Ho Chi Minh, 'Declaration of Independence of the Democratic Republic of Vietnam', *Selected Writings* (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1977) 56, <http://legacy.fordham.edu/halsall/mod/1945vietnam.html> (4 mei 2015).

Zoals reeds gezien speelde gewapend verzet een grote rol in de Vietnamese revolutie. Ho Chi Minh was door zijn reizen naar China, de Sovjet-Unie en Europa, en zijn studie naar westers imperialisme en dekolonisatie, overtuigd geraakt van het idee dat dekolonisatie een bij uitstek gewelddadig proces moest zijn.⁶⁷ Deze gewelddadige strijd werd vertaald naar een guerrillastrategie, welke werd beschouwd als de enige strategie waarmee kolonisatie effectief bestreden kon worden.⁶⁸

In 1944 publiceerde de Vietminh het door Ho Chi Minh geschreven pamflet 'Guerrilla Tactics', waarvoor hij geïnspireerd was geraakt door zijn verblijf in China tijdens de revolutie geleid door Mao Zedong.⁶⁹ In dit pamflet beschreef Ho Chi Minh hoe een guerrillastrijder een conventioneel leger te slim af kon zijn door de omstandigheden die grote, koloniale legers belemmerden te benutten.⁷⁰ Door in deze omstandigheden op afzonderlijke bases tegelijk aan te vallen, dwong de Vietminh haar vijanden zich te verspreiden. Door vervolgens hinderlagen op te stellen en verrassingsaanvallen te plegen, kon de Vietminh deze kleinere divisies van een conventioneel leger overmeesteren.⁷¹

Hoewel deze overwinningen relatief klein waren, had de opstapeling van kleine nederlagen over een lange periode een demotiverend effect op de koloniale strijdmachten. Vanwege dit effect had de Vietminh het in stand houden van een langdurige strijd tot een op zichzelf staande strategie ontwikkeld.⁷² De onafhankelijkheidsstrijd ontwikkelde zich tot een uitputtingsslag, die volgens Vo Nguyen Giap eveneens in het voordeel van de Vietminh zou werken. De verzetsbeweging en haar strijders zouden in deze uitputtingsslag namelijk hun moraal niet verliezen: zij werden gemotiveerd door de kleine nederlagen van de vijand en hadden bovendien een concreet strijddoel voor ogen. De koloniale legers daarentegen vochten puur voor een koloniaal bezit dat toch al in legitimiteit afnam en zouden zich uiteindelijk tegen een ogenschijnlijk eindeloze oorlog keren.⁷³

Het antiwesterse gedachtegoed werd door de Vietminh hoofdzakelijk antikoloniaal ingevuld. Reeds in zijn jeugd was het Ho Chi Minh opgevallen hoe onverenigbaar de Franse revolutionaire slogan '*Liberté, Egalité et Fraternité*' was in vergelijking met het koloniale bewind dat het land in Vietnam voerde. Hij was ervan overtuigd geraakt dat imperialisme een wereldwijd probleem was en dat de Amerikaanse opstand tegen de Britse overheersing een voorbeeld was van een ware anti-imperialistische revolutie.⁷⁴ De Amerikaanse onafhankelijkheidsverklaring inspireerde hem tot zijn eigen onafhankelijkheidsrede.

Interessant is dat juist deze toespraak bol staat van de antiwesterse verwijzingen. Hij benadrukt hoe de Franse overheersing Vietnam had verarmd, gefragmenteerd en onderdrukt en hoe de Fransen de Vietnamese natie bovendien overlieten aan de Japanse wreedheid: 'In the autumn of 1940, when the

⁶⁷ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 140.

⁶⁸ Ho Chi Minh, 'Guerrilla Tactics', 567.

⁶⁹ O'Dowd, 'Ho Chi Minh and the origin of the Vietnamese doctrine of guerrilla tactics', 564.

⁷⁰ Ho Chi Minh, 'Guerrilla Tactics', 569.

⁷¹ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 147.

⁷² Giap, 'People's War, People's Army', 103.

⁷³ Ibidem, 104.

⁷⁴ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 139-140.

Japanese Fascists violated Indochina's territory to establish new bases in their fight against the Allies, the French imperialists went down on their bended knees and handed over our country to them.'⁷⁵

Met dit antimodel van het westen onderbouwde Ho Chi Minh vervolgens een eigen alternatieve toekomstvisie: een toekomst waarin vrijheid en het welzijn van de natie en haar bevolking centraal zouden staan, en waarin waarden als gelijkheid en democratie zouden worden ingezet om deze rechten en de nationale onafhankelijkheid te waarborgen.⁷⁶ Op deze manier werd een negatief beeld van het westen als instrument ingezet om de eigen toekomstvisie kracht bij te zetten.

Antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet als instrument in het Vietnamese *nation-building* project

De combinatie van gewapend verzet en nationalistisch sentiment werd doeltreffend geïnstrumentaliseerd doordat de Vietminh haar strijd efficiënt ontwikkelde tot een *people's war*. Educatie en propaganda verspreidden immers zowel de politieke idealen als de militaire kennis van de verzetsbeweging en boden daarmee deze kennis en idealen aan als een wapen van het volk.⁷⁷ Dit wapen konden alle inwoners van de natie gebruiken tegen de koloniale overheersing die hen teisterde en bevorderde daarmee het *nation-building* project.

Daarnaast werd, in de aanloop naar de Augustusrevolutie, geweld tegen koloniale milities ingezet om een gemeenschapsgevoel op te bouwen. Dit baseerde zich op een gedeelde koloniale ervaring waartegen de Vietnamese natie in opstand kwam. Het leidde tot een toename van sympathie voor de beweging en de gewapende troepen van de Vietminh breidden zich in deze periode snel uit.⁷⁸

Bovenal erkende de Vietminh het volk als cruciaal voor succes in haar strijd.⁷⁹ Daartoe werd het onafhankelijkheidsideaal ingezet om de strijd te legitimeren. De legitimiteit van het gewapende verzet werd gesterkt door de overtuiging dat alleen gewelddadig verzet zou kunnen leiden tot werkelijke onafhankelijkheid.⁸⁰ De combinatie tussen dit ideaal en de visie op hoe dat bereikt kon worden, legitimeerde de gewapende strategie volledig. In dit ideaal werd het Vietnamese volk verenigd; dit droeg dus bij aan het *nation-building* project.

Tijdens de Vietnamese revolutie slaagden de Vietminh en Ho Chi Minh erin om een negatief beeld van het westen neer te zetten dat een nationalistische toekomstvisie legitimeerde. Van dit beeld biedt de onafhankelijkheidsverklaring een levendige illustratie. Het westen, met name imperialistische staten als Frankrijk en Japan, werd beschouwd als een gezamenlijke vijand die moedwillig de Vietnamese natie had beschadigd. De Vietminh werd daartegen afgezet als de beweging die vrijheid en de Vietnamese

⁷⁵ Ho Chi Minh, 'Declaration of Independence of the Democratic Republic of Vietnam', 53-54.

⁷⁶ Ibidem, 55-56.

⁷⁷ Giap, 'Origins of the People's Army', 57-58.

⁷⁸ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 144.

⁷⁹ Giap, 'The War of Liberation, 1945-1954', 98-99.

⁸⁰ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 140.

zelfbeschikking zou waarborgen.⁸¹ Door 'het westen' en 'de Vietminh' als twee ideologisch onverenigbare tegenpolen naast elkaar te zetten, creëerde Ho Chi Minh in zijn toespraak een referentiekader waarmee het Vietnamese volk zich kon identificeren: een volk verenigd in een verlangen naar vrijheid en een afkeer van het westerse imperialisme.

Deze definitie van een natie op basis van een afkeer van het westerse beleid sprak het nationalistische sentiment van de bevolking direct aan en droeg daarin bij aan *nation-building*. Bovendien werd nationale verbondenheid in deze toespraak als onvermijdelijk gepresenteerd: de natie werd verbonden door haar negatieve ervaring met westerse overheersing en legitimeerde in deze verbondenheid tegelijkertijd de weerstand tegen deze overheersing. Deze benadering vormde bovendien een belangrijke legitimatie van het leiderschap van de Vietminh, doordat deze beweging zichzelf identificeerde middels een symbolische distantiëring van het westerse antimodel en een omarming van nationale waarden als vrijheid.

Conclusie

Naast dat zowel antiwesterns gedachtegoed als gewapend verzet werden ingezet als instrument in het *nation-building* project, versterkten deze instrumenten bovendien elkaar. Het antiwesterse gedachtegoed, waarin het westen werd gepresenteerd als gewelddadige onderdrukker, legitimeerde het gebruik van geweld tegen representanten van het koloniale regime. Dit werd bovendien versterkt door de overtuiging dat een gewelddadige kolonisatie alleen kon worden opgeheven middels een gewelddadige dekolonisatiestrijd. Andersom intensiverde geweld het antiwesterse sentiment, bijvoorbeeld doordat geweld tegen koloniale milities een antikoloniaal gemeenschapsgevoel stimuleerde dat zich specifiek tegen westerse overheersers richtte. Gezamenlijk sterkten deze twee concepten het gevoel van nationale verbondenheid onder de Vietnamese bevolking. Dit uitte zich in de onafhankelijkheidsverklaring, waarin de Vietnamese vrijheid werd gepresenteerd als de ultieme nationale daad van Vietnam: een gezamenlijke overwinning op het westen.

Andersom oefende *nation-building* ook invloed uit op de instrumenten die dit project versterkten. Een verenigde Vietnamese natie bood een gerechtvaardigde basis om oorlog met de Fransen aan te gaan en legitimeerde bovenal de strijd tegen het Zuid-Vietnamese regime nadat het land in tweeën was gedeeld. De natie vormde een referentiekader van waaruit het Franse en Japanse interventionisme ongerechtvaardigd was. *Nation-building* was dus zowel een resultaat van, als een inspiratie voor, het Vietnamese verzet.

⁸¹ Naar: Ho Chi Minh, 'Declaration of Independence of the Democratic Republic of Vietnam', 53-56.

3. De Cubaanse revolutie: verzet in een postkoloniale staat

Het verband tussen antiwesters gedachtegoed, een gewapende strijd en *nation-building* wordt in dit hoofdstuk onderzocht aan de hand van de Cubaanse revolutie. Cuba was sinds 1902 onafhankelijk van Spanje.⁸² Desondanks ervoer het land een nieuwe vorm van afhankelijkheid onder het door de Verenigde Staten in stand gehouden regime van Batista.⁸³ De dictator, die in 1952 met een coup aan de macht kwam, werd gezien als een marionet van de Amerikaanse regering die een groot deel van Cuba's vermogen naar het westen sluisde en de Cubaanse bevolking onderdrukte.⁸⁴

Op 26 juli 1953 probeerden Fidel en Raúl Castro met een groep revolutionairen Batista middels een coup af te zetten. Dit mislukte echter, waarna zij werden gearresteerd en enkele jaren in de gevangenis doorbrachten alvorens in 1955 naar Mexico te vluchten. Hier investeerden zij in samenwerking met de Argentijnse revolutionair Ernesto Guevara in het versterken van hun verzetsbeweging, waarna deze eind 1956 per boot terugkeerde naar Cuba. Reeds binnen enkele dagen na aankomst werd de beweging aangevallen door Batista's leger. Minder dan twintig verzetslieden overleefden, waaronder Guevara en de gebroeders Castro. Zij trokken zich terug in het berggebied Sierra Maestra, gelegen in de revolutionair gezinde provincie Oriente, van waaruit ze wederom hun beweging versterkten.⁸⁵ Op dit moment was de verzetsbeweging reeds een begrip onder de Cubaanse bevolking, dankzij de mislukte coup poging van 1953 – waaraan de Beweging van de 26ste Juli tevens haar naam dankt.⁸⁶

Het Cubaanse verzet streefde dus naar nationale vrijheid in een, formeel reeds onafhankelijke, staat. Daarin werd het deels gevoed uit angst voor Amerikaans imperialisme. In deze context onderzoekt dit hoofdstuk of het in de hoofdvraag gesuggereerde verband ook van toepassing was in postkoloniale staten. Daarbij staat de vraag: 'In hoeverre versterkten antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet elkaar ten behoeve van *nation-building* in de Cubaanse revolutie?' centraal. Aangezien de onderzoeksvraag zich richt op de instrumenten die de verzetsbeweging inzette ten behoeve van *nation-building* tijdens de revolutie, zal het onderzoek in dit hoofdstuk zich beperken tot de periode vanaf het moment dat de Beweging van de 26ste Juli terugkeerde in Cuba tot aan de machtsovername door Fidel Castro in januari 1959. De analyse is grotendeels gebaseerd op het onderzoek van Julia Sweig, waarvoor zij toegang kreeg tot het gesloten archief Office of Historic Affairs in Havana.⁸⁷ Deze literatuur wordt aangevuld met onder meer de studie van James DeFronzo, een werk over guerrillastrategie van Guevara en het Sierra Manifest.

⁸² DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 174.

⁸³ Berger, 'After the Third World?', 21.

⁸⁴ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 169.

⁸⁵ Samenvatting naar: DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 180-183.

⁸⁶ Diana E.H. Russell, *Rebellion, Revolution and Armed Force: A Comparative Study of Fifteen Countries with Special Emphasis on Cuba and South Africa* (New York 1974) 21.

⁸⁷ De toegang tot het gesloten archief Office of Historic Affairs in Havana verschaft Sweig een exclusieve blik in geclassificeerde documenten van de Beweging van de 26ste Juli. Dit stelde haar in staat zowel het guerrillaleger als het stedelijk verzet te onderzoeken. Sweig's *Inside the Cuban Revolution* is daarmee een van de meest gedetailleerde analyses van de Cubaanse revolutie. Zie: Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 190-191.

Het eerste deel van dit hoofdstuk gaat in op de verzetsbeweging die de meest prominente rol speelde in de Cubaanse revolutie. Daartoe wordt een overzicht gegeven van de organisatiestructuur van de beweging, het verschil ten opzichte van andere verzetsgroepen in het land en de belangrijkste middelen die zij gebruikte om haar doel te bereiken. Het tweede deel van dit hoofdstuk analyseert de plaats van *nation-building*, antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet in de Cubaanse revolutie. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de verbanden zoals verondersteld in de wetenschappelijke literatuur, alvorens in de conclusie de casus te verbinden aan de hoofdvraag van dit onderzoek.

Het verzet van de Beweging van de 26ste Juli in de Cubaanse revolutie

In de strijd voor een Cubaanse revolutie speelde de Beweging van de 26ste Juli een sleutelrol. Deze beweging onderscheidde zich van overig verzet tegen het regime van Batista dankzij haar politieke onafhankelijkheid.⁸⁸ Waar overige politieke oppositie bijvoorbeeld bereid was aan verkiezingen onder Batista deel te nemen, stelde Castro dat werkelijk vrije verkiezingen onder dit regime onmogelijk waren.⁸⁹ Het regime moest door de Cubanen zelf omvergeworpen worden alvorens een nieuw, vrij en democratisch Cuba kon worden opgebouwd.⁹⁰ De beweging streefde naar vrijheid, het aanwakkeren van een nationaal bewustzijn en het opbouwen van een sociaal hervormde, Cubaanse natie.⁹¹

De beweging had twee flanken die het verzet leidden: de *sierra*, de guerrillastrijders die zich in de bergen van de Sierra Maestra voorbereidden op de gewapende strijd tegen het regime, en de *llano*, het ondergrondse stedelijke verzet dat bestond uit Cubanen die grotendeels afkomstig waren uit de stedelijke middenklasse.⁹² De twee flanken sterkten elkaar om hun doelen te bereiken. De *llano*, die gestationeerd was in steden door heel Cuba, steunde de *sierra* door kleding, voedsel, geld en medicijnen te sturen. Tevens waren zij essentieel in de communicatie met, en het rekruteren voor, de grotendeels geïsoleerde guerrillastrijders.⁹³ De *sierra* ontwikkelde strategieën voor gewelddadig verzet en was verantwoordelijk voor sabotage van infrastructuur en communicatienetwerken. Deze sabotage verstoorde de dagelijkse orde en ondermijnde zo de autoriteit van het regime, wat de volkssteun voor verzet stimuleerde.⁹⁴ Sweig stelt hierbij dat de *llano* en de *sierra* elkaar nodig hadden om succesvol te opereren. Andere auteurs, zoals Merle Kling, beschouwen het binden van zowel strijders als de stedelijke middenklasse aan één verzetsbeweging als een politieke zet: door zoveel mogelijk sociale groepen aan de beweging te binden, hield deze immers zo min mogelijk vijanden over.⁹⁵

⁸⁸ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 165.

⁸⁹ Ibidem, 35.

⁹⁰ Ibidem, 38.

⁹¹ Fidel Castro, Raúl Chibás en Felipe Pazos, 'Sierra Maestra Manifesto' (12 juli 1957), <http://www.latinamericanstudies.org/cuban-rebels/manifesto.htm> (4 juni 2015).

⁹² Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 2.

⁹³ Ibidem, 45.

⁹⁴ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 40.

⁹⁵ Merle Kling, 'Cuba: A Case Study of a Successful Attempt to Seize Political Power by the Application of Unconventional Warfare', *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 341 (1962) 46-47.

De twee verzetsfronten deelden het vrijheidsideaal en streefden naar zelfbeschikking zonder dictatuur. Voor hen was het van primair belang om het Cubaanse volk bewust te maken van deze idealen. Hier stuurden zij enerzijds op aan door de negatieve kanten van de dictatuur bloot te leggen, bijvoorbeeld door overheidsgeweld uit te lokken. Ook sabotage en ordeverstoringen moesten Batista's gezag ondermijnen.⁹⁶ Anderzijds werd het nationalistische sentiment van de bevolking aangewakkerd met de belofte dat een revolutie een betere toekomst zou garanderen. Daartoe werden de Cubanen via illegale radio-uitzendingen, manifesten en pamfletten direct opgeroepen om in opstand te komen.⁹⁷ De verzetsbeweging was ervan overtuigd dat successen aan haar zijde haar politieke positie zou sterken en zou leiden tot meer steun voor de revolutie.⁹⁸

In het Cubaanse verzet kunnen drie belangrijke initiatieven worden onderscheiden. Ten eerste publiceerde de beweging verschillende manifesten, waarvan het Sierra Manifest dat op 12 juli 1957 werd gepubliceerd toonaangevend was. Dit manifest presenteerde een overzicht van misstanden onder de dictatuur en van de oplossingen die de revolutie die de Beweging van de 26ste Juli nastreefde zou brengen.⁹⁹ Het manifest stelde dat vrije verkiezingen onder Batista onmogelijk waren en tastte daarmee bovendien de geloofwaardigheid van Cuba's politieke oppositie, die desondanks aan de verkiezingen zou deelnemen, aan. Dit sterkte de politieke positie van de Beweging van de 26ste Juli.¹⁰⁰ Het Sierra Manifest verspreidde dus het gedachtegoed en de doelen van de beweging, destabiliseerde het regime door het in een kwaad daglicht te stellen, en deed een beroep op het volk met een directe oproep tot verzet tegen de dictatuur.

Ten tweede bereidde de beweging een algehele nationale staking voor als ultieme daad van volksverzet. Door het hele land stil te leggen beoogde de beweging zowel Batista's regime als de Cubaanse natie te bewijzen dat Batista de macht had verloren, waardoor hij gedwongen zou worden af te treden.¹⁰¹ Dit zou tegelijkertijd bevestigen dat Cuba sociale hervormingen nodig had. Door verschillende negatieve omstandigheden had de staking, die uiteindelijk op 9 april 1958 werd uitgeroepen, echter weinig impact.¹⁰² Wel droeg het bij aan een nationaal bewustzijn aangaande de wantoestanden in het land, wat door Castro werd opgevat als een bevestiging dat de verzetsbeweging een massamobilisatie teweeg kon brengen.¹⁰³

Het derde actieve fundament van de verzetsbeweging was gewapend verzet middels guerrillastrategie. Dit bestond uit kleine opstanden, sabotage en daadwerkelijke gevechten met het leger van Batista. Deze ordeverstoringen creëerden chaos, waardoor het regime van Batista aan legitimiteit verloor.¹⁰⁴ Bovendien leidden de successen van de guerrillastrijders tegen het overheidsleger, hoe klein ook, tot een demotivat

⁹⁶ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 79.

⁹⁷ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 133.

⁹⁸ Ibidem, 162.

⁹⁹ Fidel Castro, Raúl Chibás en Felipe Pazos, 'Sierra Maestra Manifesto'.

¹⁰⁰ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 37.

¹⁰¹ Ibidem, 120.

¹⁰² Ibidem, 136.

¹⁰³ Ibidem, 52.

¹⁰⁴ Ibidem, 40.

van de troepen van Batista.¹⁰⁵ Tegelijkertijd zag Castro deze successen als een fundament voor volkssteun.¹⁰⁶

Het verzet van de Beweging van de 26ste Juli was dus een opstand tegen een in hun ogen illegitiem regime, die moest resulteren in een nationale, sociale revolutie. Om dit te bereiken werd een combinatie van gewelddadige maatregelen en politieke acties en publicaties ingezet, in de hoop zo de hele Cubaanse bevolking bewust te maken van het belang van de revolutie en het zittende regime te ondermijnen.

Nation-building, gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed in de Cubaanse revolutie

Op basis van het bovenstaande kan nu worden geanalyseerd in hoeverre er een rol was weggelegd voor *nation-building*, gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed in de Cubaanse revolutie. De Beweging van de 26ste Juli probeerde het Cubaanse volk op diverse manieren bij haar verzet te betrekken. Volgens Frank País, die de *llano* leidde tot hij in juli 1957 door Batista's troepen werd geëxecuteerd, was het doel van de beweging om een nieuwe natie op te bouwen, gestimuleerd door een liefde voor Cuba.¹⁰⁷

Ter bevordering van dit *nation-building* project werd ingespeeld op het nationalistisch sentiment van de Cubanen. Daarin waren manifesten, verklaringen en toespraken cruciaal. Het Sierra Manifest toonde aan dat de Beweging van de 26ste Juli concrete idealen had ten behoeve van het Cubaanse volk en vormde bovendien een directe uitnodiging voor aansluiting bij de opstand.¹⁰⁸ In maart 1958 verspreidde Castro een verklaring die direct aan de communistgezinde Cubaanse arbeiders gericht was, om te benadrukken dat de verzetsbeweging ook leden van de communistische partij in de revolutie wilde betrekken.¹⁰⁹ Voorts vormde het Pact van Caracas, waarin de Beweging van de 26ste Juli zich in juli 1958 uiteindelijk formeel met de andere verzetsgroepen lieerde, een bevestiging dat de beweging zich richtte tot alle Cubanen.¹¹⁰ Tot slot trok Castro, direct na zijn machtsovername in januari 1959, door het land om in alle steden toespraken te geven over de revolutie en de idealen van het nieuwe regime.¹¹¹ Al deze initiatieven spraken de Cubanen aan als behorend tot eenzelfde natie die gezamenlijk naar een betere toekomst moest streven. Daarin vormden ze allen directe oproepen tot nationale eenheid.

Het resultaat van deze initiatieven was dat de beweging in staat bleek een grootschalige mobilisatie van het volk op te zetten. De bevestiging hiervan kwam in de zomer van 1957 toen Cubanen, vooral in Oriente, massaal staakten na de moord op País. Hoewel deze staking van korte duur was, werd ze beschouwd als een nieuw succes voor de revolutie, die in essentie een revolutie van de massa moest zijn.¹¹² De beweging van Castro ontwikkelde zich in deze periode tot symbool van het nationale verlangen naar verandering.¹¹³

¹⁰⁵ Russell, *Rebellion, Revolution and Armed Force*, 116.

¹⁰⁶ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 154.

¹⁰⁷ Ibidem, 12.

¹⁰⁸ Fidel Castro, Raúl Chibás en Felipe Pazos, 'Sierra Maestra Manifesto'.

¹⁰⁹ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 126

¹¹⁰ Ibidem, 171.

¹¹¹ Ibidem, 179.

¹¹² Ibidem, 48-49.

¹¹³ Ibidem, 39.

Gewapend verzet middels guerrillaoorlog vormde een cruciaal onderdeel van de Cubaanse revolutie. De Beweging van de 26ste Juli paste gewapend verzet op diverse manieren toe, variërend van het tot ontploffing brengen van bommen, tot het openen van stedelijke guerrillafronten en daadwerkelijke gevechten tegen het staatsleger dat de Sierra Maestra in werd gestuurd.¹¹⁴ Het gewapende verzet van de Beweging van de 26ste Juli kende twee fronten: het platteland en berggebied, waar de guerrillastrijders zich verscholen, en de steden, waar kleine opstanden plaatsvonden.

De steden waren een belangrijk strijdterrein voor het Cubaanse verzet. Hier gingen sabotage en kleine bommen hand in hand met het uitlokken van overheids geweld door de staatscontrolegroepen zoals de politie.¹¹⁵ Deze ordeverstoringen resulteerden veelal in meer repressie door het regime. Dit geweld bevestigde daarmee de illegitimiteit van Batista's bewind. In de Sierra Maestra onderwees de *sierra* de strijders die zich bij hen voegden in guerrillastrategie.¹¹⁶ De keuze voor de bergen en het platteland was volgens Guevara cruciaal voor guerrillastrijders, daar zij in essentie sociale hervormers zijn die voor succesvolle operaties de steun van het volk nodig hebben.¹¹⁷

De Beweging van de 26ste Juli verwachtte dat een combinatie van staking in de steden en oorlog in de bergen een succesvolle strategie was om Batista te dwingen af te treden. Naarmate het verzet aanhield, leek de strijd in de bergen echter meer kans van slagen te hebben dan de stakingen in de steden.¹¹⁸ Bovendien nam de strijdlust onder de bevolking toe.¹¹⁹ Door deze ontwikkelingen verschoof de machtsbalans gedurende de Cubaanse revolutie van de *llano* naar de *sierra* en nam gewapende strijd de overhand in het verzet.

Hoewel antiwesterners gedachtegoed niet het belangrijkste uitgangspunt in het verzet van de Beweging van de 26ste Juli lijkt te zijn geweest, tonen primaire bronnen aan dat de beweging zich sterk afzette tegen het westerse imperialistische model en zich daarbij specifiek tegen de Verenigde Staten richtte.

Het beleid van de Verenigde Staten vormde een doorn in het oog van de verzetsbeweging. Vanuit de Cubaanse perceptie voerden de Verenigde Staten een imperialistisch beleid, omdat het Amerikaanse leger in de eerste helft van de twintigste eeuw tientallen keren intervenieerde in Latijns-Amerikaanse landen.¹²⁰ Bovendien verleende de westerse grootmacht steun aan Batista's regime.¹²¹ Reeds in 1962 beschreef de politicoloog Merle Kling dat de Beweging van de 26ste Juli deze steun afkeurde, omdat zij de dictator onwaardig achtte hulp te ontvangen van een overheid die democratie als paradepaardje inzette.¹²² Bovendien werd gevreesd dat de Amerikaanse overheid invloed uitoefende op rivaliserende

¹¹⁴ Russell, *Rebellion, Revolution and Armed Force*, 116.

¹¹⁵ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 111.

¹¹⁶ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 183.

¹¹⁷ Guevara, 'The essence of guerrilla struggle', 69.

¹¹⁸ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 184.

¹¹⁹ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 110.

¹²⁰ Prashad, *The Darker Nations*, 106.

¹²¹ Berger, 'After the Third World?', 21.

¹²² Kling, 'Cuba', 45.

verzetsbewegingen die een nieuw militair regime niet schuwden.¹²³ Dit was echter geen puur antiwesters probleem: de rivaliserende verzetsbewegingen die niet ambieerden de sociale omstandigheden in Cuba te verbeteren vormden immers *an sich* al een bedreiging voor de revolutie die de Beweging van de 26ste Juli nastreefde. Bovendien werd de Amerikaanse militaire steun aan Batista in maart 1958 ingetrokken, wat een van de fundamentele redenen voor argwaan jegens de Verenigde Staten wegnam.¹²⁴

Ondanks deze nuancerings bewijst het Sierra Manifest dat de verzetsbeweging de interventionistische politiek van de Verenigde Staten als een serieuze bedreiging voor de soevereiniteit van de Cubaanse natie beschouwde. Het manifest riep de Verenigde Staten op om de wapentoevoer aan Batista's overheid stop te zetten. Bovendien stelde het manifest dat er geen andere uitweg meer was dan het aftreden van Batista, omdat het land anders in dezelfde situatie zou belanden als Nicaragua en Santo Domingo.¹²⁵ Daar regeerden dictaturen die werden gesteund door de Verenigde Staten.¹²⁶ Daarop reageerde het manifest met punten waarin zij Cuba's toekomst zou verbeteren. Het Sierra Manifest spiegelde dus de revolutionaire visie van de Beweging van de 26ste Juli aan een negatief beeld van westerse internationale politiek.

Antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet als instrument in het Cubaanse *nation-building* project

Aangaande de relatie tussen gewapend verzet en *nation-building*, is het allereerst significant dat de Beweging van de 26ste Juli zelf de steun van het volk als cruciaal beschouwde voor haar strijd.¹²⁷ Het doel van de guerrillastrijd voorzag volgens Guevara in de verbindende factor voor het volk, en daarin was dit ideaal essentieel voor zowel de steun van het volk als voor de moraal van de strijder.¹²⁸

Het geweld dat de Beweging van de 26ste Juli gebruikte was, in tegenstelling tot overheids geweld, niet direct tegen het Cubaanse volk gericht. De ordeverstoringen die de guerrillastrijders veroorzaakten resulteerden steeds in hardhandig optreden van Batista's troepen. Dit sterkte de legitimiteit van de verzetsbeweging ten koste van Batista's macht.¹²⁹ Eenzelfde strategie werd ingezet om Batista's soldaten te overtuigen zich bij de verzetsbeweging aan te sluiten. Wanneer de guerrillastrijders erin slaagden Batista's patrouilles in de Sierra Maestra te overheersen, ontwapenden zij hen en boden hen de kans zich bij de revolutie aan te sluiten. Wanneer de soldaten weigerden, werden zij ongewapend vrijgelaten mits zij zich niet schuldig hadden gemaakt aan misdaden tegen de bevolking.¹³⁰ Het bleek een zeer effectieve strategie, omdat de soldaten steeds vaker bereid waren over te lopen naarmate zij

¹²³ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 68-69.

¹²⁴ Ibidem, 111-112.

¹²⁵ Fidel Castro, Raúl Chibás en Felipe Pazos, 'Sierra Maestra Manifesto' (12 juli 1957).

¹²⁶ Prashad, *The Darker Nations*, 106.

¹²⁷ Guevara, 'The essence of guerrilla struggle', 68.

¹²⁸ Ibidem, 71.

¹²⁹ Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 79; 105; 111-112.

¹³⁰ DeFronzo, *Revolutions and Revolutionary Movements*, 183.

gedemoraliseerd raakten door de geleden nederlagen.¹³¹ Op deze manier vergrootte de Beweging van de 26ste Juli haar troepen en ondermijnde ze het regime van Batista van binnenuit.

De Beweging van de 26ste Juli beschouwde geweld als een legitiem instrument om de volksopstand in te luiden, de revolutie te verspreiden en om de politieke positie van de eigen beweging te versterken.¹³² Daarin werd het geweld bovendien gezien als een vereiste om deze projecten te laten slagen.¹³³ Gewapend verzet was dus geen doel op zich, maar wel onvermijdelijk. Daarmee vormde gewapend verzet in de eerste plaats een politiek project dat de revolutie moest ondersteunen. Daarbij werd ingezet op de legitimatie van het geweld door het volk zoveel mogelijk buiten schot te laten. Vrijheid en revolutie waren de doelen die de Cubanen verenigden en vormden hiermee een essentieel onderdeel van het *nation-building* project in Cuba.

Het verband tussen een antiwesterse ideologie en *nation-building* was vooral op het gebied van anti-amerikanisme doeltreffend. De Beweging van de 26ste Juli liet de Amerikaanse imperialistische politiek als antimodel voor de Cubanen fungeren. Dit verband komt in het Sierra Manifest het sterkst naar voren. Daarin werd het idee verwoord dat het Cubaanse volk zich nu als natie moest verenigen voor vrijheid, volkssoevereiniteit en revolutie, om Cuba te behoeden voor een door de Verenigde Staten gesteunde dictatuur zoals in Nicaragua en de Dominicaanse Republiek was geïnstalleerd.¹³⁴ Door dit als schrikbeeld op te stellen en nationale verbondenheid in de strijd voor een sociale revolutie als oplossing te positioneren, bood het manifest een referentiekader voor nationale eenheid waarbinnen de Cubanen zichzelf konden positioneren.

Desalniettemin vormde antiwesters gedachtegoed niet het speerpunt van de Beweging van de 26ste Juli: deze ideeën kwamen vooral voort uit een vrijheidsideaal en het verlangen de onderdrukking onder Batista te beëindigen. In deze zin lijkt het antiwesterse sentiment van de verzetsbeweging voornamelijk een pragmatisch instrument, dat werd aangescherpt wanneer de Verenigde Staten een directe bedreiging voor de revolutie vormde maar matigde zodra deze dreiging afnam.

Dit pragmatisme bevestigt echter juist dat antiwesterse ideeën voornamelijk werden ingezet als versterking van een nationaal gevoel van verbondenheid onder het Cubaanse volk wanneer de Beweging van de 26ste Juli dit nodig achtte. Daarin vormde antiwesters gedachtegoed bij uitstek een instrument binnen het *nation-building* project, dat bovendien de legitimiteit van de Beweging van de 26ste Juli kon versterken.

Conclusie

Zowel antiwesterse ideeën als gewapend verzet vormden dus instrumenten die bijdroegen aan het Cubaanse *nation-building* project. De analyse van de Cubaanse revolutie wijst echter ook uit dat deze instrumenten elkaar onderling versterkten. Juist doordat antiwesters gedachtegoed meer werd ingezet als

¹³¹ Russell, *Rebellion, Revolution and Armed Force*, 118.

¹³² Sweig, *Inside the Cuban Revolution*, 121; 150; 162.

¹³³ *Ibidem*, 49.

¹³⁴ Fidel Castro, Raúl Chibás en Felipe Pazos, 'Sierra Maestra Manifesto' (12 juli 1957).

pragmatisch instrument om een gevoel van nationale verbondenheid te stimuleren, kon het tevens een extra legitimatie van de strijd van de Beweging van de 26ste Juli vormen. Andersom intensiverde het gewapend verzet, waarin Cubaanse vrijheid centraal stond, het sentiment tegen de interventionistische politiek van de Verenigde Staten.

Gezamenlijk versterkten deze sentimenten zowel elkaar als het gevoel van nationale verbondenheid onder de Cubanen. In deze zin droeg deze interactie dus bij aan het Cubaanse *nation-building* project.

Ook in de Cubaanse revolutie zien we echter dat de invloed van gewapend verzet en antiwesters gedachtegoed op *nation-building* niet eenzijdig was. Juist doordat het nationalistische sentiment onder de Cubanen werd versterkt en het *nation-building* project dus steeds succesvoller werd, nam de strijdlust onder de bevolking toe. *Nation-building* was dus niet alleen een resultaat van het gewapend verzet, maar kon ook het fundament bieden om dit verzet uit te breiden.

Conclusie

In de Vietnamese revolutie werden antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet ingezet als instrumenten ter ondersteuning van een *nation-building* project. Antiwesters gedachtegoed legitimeerde het gebruik van geweld tegen koloniale overheersing; andersom intensiverde dit geweld het antiwesterse sentiment. Gezamenlijk sterkten deze twee concepten het gevoel van verbondenheid onder de Vietnamese bevolking. Naarmate het *nation-building* project vorderde, vormde de natie steeds meer een legitieme basis voor de nationale onafhankelijkheidsoorlog van Vietnam, evenals voor antiwesterse ideeën die zich afzetten tegen de dreiging van westerse imperialisten.

Ook in de Cubaanse revolutie werd het *nation-building* project onderbouwd met antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet, waarbij deze instrumenten elkaar bovendien versterkten. Gewapend verzet intensiverde het sentiment tegen het imperialisme van de Verenigde Staten. Bovendien versterkte de pragmatische invulling van antiwesters gedachtegoed de legitimiteit van de strijd van de Beweging van de 26ste Juli. Gezamenlijk sterkten deze instrumenten zowel elkaar als het Cubaanse nationale gemeenschapsgevoel. Omgekeerd bood een voorspoedig *nation-building* project een fundament voor de strijdlust en een sterker nationalistisch, antiwesters sentiment onder de Cubaanse bevolking.

In beide revoluties was *nation-building* zowel een resultaat van, als een inspiratiebron voor, het verzet van de bevolking. Daarin versterkten antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet elkaar als instrumenten die het *nation-building* project bevorderden. Analyse van deze twee casussen wijst dus uit dat antiwesters gedachtegoed, gewapend verzet en *nation-building* elkaar voortdurend versterken en legitimeren en in die zin in interactie met elkaar zijn. Daarbij moet wel in acht worden genomen dat deze concepten van betekenis werden voorzien door de verzetsbewegingen die ze gebruikten. In deze context vormden alle drie de concepten dus instrumenten die de legitimiteit van de betreffende verzetsbeweging konden versterken.

Voor de pragmatische benadering van antiwesters gedachtegoed die de Beweging van de 26ste Juli hanteerde, illustreert hoe deze concepten werden ingezet als versterking van zowel een nationaal gevoel van verbondenheid als de legitimiteit van de beweging. De concepten werden hier optimaal benut ten behoeve van een zo groot mogelijke aanhang voor de beweging, wat het *nation-building* project ten goede kwam. Deze aanhang kon vervolgens gemobiliseerd worden in het verzet, wat wederom de machtspositie van de beweging legitimeerde.

Deze analyse van het verband tussen *nation-building*, antiwesters gedachtegoed en gewapend verzet, draagt bij aan het inzicht in de machtspolitiek van verzetsbewegingen tijdens antikoloniale en postkoloniale revoluties. Daar maatschappelijke idealen in deze revoluties centraal stonden, diende deze machtspolitiek in beginsel niet alleen de politieke positie van de beweging zelf, maar ook het welzijn van de lokale bevolking.

Bibliografie

Literatuur

- Anderson, B., *Imagined Communities* (London 1991).
- Berger, M.T., 'After the Third World? History, destiny and the fate of Third Worldism', *Third World Quarterly* 25, 1 (2004) 9-39.
- Bonnett, A., *The Idea of the West. Culture, Politics and History* (New York 2004).
- DeFronzo, J., *Revolutions and Revolutionary Movements* (Boulder 2015).
- Gellner, E., *Nations and Nationalism* (Oxford 1983).
- Giap, V.N., 'The War of Liberation, 1945-1954', in: Giap, V.N. en Stetler, R. (ed.), *The Military Art of People's War. Selected Writings of General Vo Nguyen Giap* (New York 1970) 79-100.
- Giap, V.N., 'People's War, People's Army', in: Giap, V.N. en Stetler, R. (ed.), *The Military Art of People's War. Selected Writings of General Vo Nguyen Giap* (New York 1970) 101-116.
- Guevara, E., 'The essence of guerrilla struggle' (1960), in: *Che Guevara Reader* (New York 1997) 66-72.
- Heywood, A., *Political Ideologies. An Introduction* (New York 2012).
- Kilcullen, D., 'Counter-insurgency Redux', *Survival: Global Politics and Strategy* 48 (2006) 111-130.
- Kling, M., 'Cuba: A Case Study of a Successful Attempt to Seize Political Power by the Application of Unconventional Warfare', *Annals of the American Academy of Political and Social Science* 341 (1962) 42-52.
- O'Dowd, E.C., 'Ho Chi Minh and the origin of the Vietnamese doctrine of guerrilla tactics', *Small Wars and Insurgencies* 24 (2013) 561-587.
- Prashad, V., *The Darker Nations. A People's History of the Third World* (New York 2007).
- Russell, D.E.H., *Rebellion, Revolution and Armed Force: A Comparative Study of Fifteen Countries with Special Emphasis on Cuba and South Africa* (New York 1974).
- Sweig, J.E., *Inside the Cuban Revolution: Fidel Castro and the Urban Underground* (Cambridge 2002).
- Tassin, K.S., "'Lift up your head, my brother": Nationalism and the genesis of the Non-Aligned Movement', *Journal of Third World Studies* 23, 1 (2006) 147-168.

Primaire bronnen

- Castro, F., Chibás, R. en Pazos, F., 'Sierra Maestra Manifesto' (12 juli 1957), <http://www.latinamericanstudies.org/cuban-rebels/manifesto.htm> (4 juni 2015).
- Giap, V.N., 'Origins of the People's Army', in: Giap, V.N. en Stetler, R. (ed.), *The Military Art of People's War. Selected Writings of General Vo Nguyen Giap* (New York 1970) 39-78. [oorspronkelijk verschenen als 'President Ho Chi Minh, Father of the Vietnam Revolutionary Army' (1962)].
- Ho Chi Minh, 'Declaration of Independence of the Democratic Republic of Vietnam', *Selected Writings* (Hanoi: Foreign Languages Publishing House, 1977) 53-56, <http://legacy.fordham.edu/halsall/mod/1945vietnam.html> (4 mei 2015).
- Ho Chi Minh, 'Guerrilla Tactics' (1944), in: O'Dowd, E.C., 'Ho Chi Minh and the origin of the Vietnamese doctrine of guerrilla tactics', *Small Wars and Insurgencies* 24 (2013) 567-587. [oorspronkelijk uitgegeven als *Cach Danh Du Kich* (1944)].